ก้าวตามร้อยพระบาทด้วยศาสตร์แห่งพระราชา สู่การพัฒนาการบริหารการศึกษาให้ยั่งยืน*

THE KING'S PHILOSOPHY FOR SUSTAINABLE EDUCATIONAL ADMINISTRATION

คุณากร พันธุระศรี
Kunakorn Phanthurasri
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
Rajamangala University of Technology Rattanalosin, Thailand
Corresponding Author's Email: susuphatt2501@gmail.com

บทคัดย่อ

ศาสตร์แห่งพระราชา สู่การพัฒนาการบริหารการศึกษาให้ยั่งยืน มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักแห่งปรัชญาของพ่อหลวงรัชกาลที่ 9 มาเป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาและการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง หลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ จะเน้นความพอประมาณ มีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี การบริหารการศึกษาแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การบริหารชทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส ควบคู่ไปกับหลักการทรงงานที่ว่า "ความเข้าใจ เข้าถึงสถานการณ์ และการพัฒนา" ที่เป็นกระบวนการในการวิเคราะห์ปัญหา แก้ไขปัญหา การเข้าถึงบริบทของชุมชนและผู้เรียน และการวางแผนพัฒนาที่เป็นขั้นตอน มีแบบแผนและมีความต่อเนื่อง

การนำศาสตร์พระราชามาบูรณาการในการบริหารการศึกษา ไม่เพียงแต่จะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน แต่ยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการสร้างความตระหนักรู้ถึงการพึ่งพาตนเองให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล องค์กร และชุมชนโดยรวม ทำให้สถานศึกษาเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาประเทศสืบต่อไป

คำสำคัญ: ศาสตร์แห่งพระราชา, การบริหารสถาศึกษาให้ยั่งยืน

Abstract

The concept of "The King's Philosophy Towards Sustainable Educational Administration Development" focuses on applying the principles of His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great (Rama 9) is philosophy as a framework for managing educational institutions and developing the Thai education system to

* Received 16 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 3 January 2026

achieve true sustainability. The key principles applied in this administration emphasize moderation, reasonableness, and the creation of a good immunity system, along with participatory educational management, leading to efficient and transparent resource management. This is coupled with the royal work principle of "Understand, Access, Develop", which is the process for analyzing issues, solving problems, accessing the context of the community and learners, and planning development in a systematic, structured, and continuous manner.

Integrating the philosophy of the King into educational administration not only improves the quality of teaching and learning but also instills morality, ethics, and a sense of self-reliance in students. This will lead to sustainable development at the individual, organizational, and community levels, making educational institutions a solid foundation for the future development of the country.

Keywords: The King's Philosophy, Sustainable Educational Administration

บทนำ

การศึกษานับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างคน สร้างสังคม สร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพตามความต้องการของประเทศ และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมอย่างราบรื่นเป็นสุข ในกระแสยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ โลกศตวรรษที่ 21 นับได้ว่า การศึกษามีล้วนบทบาทสำคัญยิ่ง ในการสร้างความได้เปรียบเบื้องต้นของประเทศเพื่อการแข่งขันในเวทีโลก และเพื่อเพิ่มจุดยืนที่ดีในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงมองเห็นและให้ความสำคัญได้ทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จะได้เป็นส่วนสำคัญในพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้สามารถก้าวทัน ก้าวข้าม การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจโลกยุคใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การน้อมนำศาสตร์แห่งพระราชามาปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษานับได้ว่าเป็นต้นแบบที่ดีงาม กล่าวคือ “ศาสตร์พระราชา” เป็นแนวความคิดและแนวปฏิบัติที่เห็นเป็นประจักษ์ที่จะนำพาให้สังคมโลก เป็นสังคมที่มีความสงบสุขอย่างยืนได้ ศาสตร์พระราชามิใช่แนวคิดหรือหลักการที่ “คิดใหญ่ ทำใหญ่” แต่เป็นแนวคิดและหลักการที่คิดใหญ่ แต่เริ่มจากระดับเล็ก ๆ ก่อน เช่นเริ่มจาก ครอบครัว ชุมชน ไปสู่ประเทศ โดยเน้นการบูรณาการแบบองค์รวม สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ เน้นความเป็นธรรมชาติที่ก่อเกิดระบบความสมดุลและยั่งยืนตามมา กล่าวได้ว่าศาสตร์พระราชา ถือได้ว่าเป็นศาสตร์ เป็นองค์ความรู้มีความสำคัญยิ่ง ที่ได้

ผ่านกระบวนการศึกษาอย่างแท้จริง มีการค้นคว้าและทดลองใช้ ตามวิธีการที่สำคัญในด้านวิทยาศาสตร์ มีความสมบูรณ์แบบ ในองค์ความรู้ เพื่อการบรูณาการอย่างลงตัวระหว่างภูมิปัญญาพื้นฐานของท้องถิ่น ให้เข้ากันกับศาสตร์ในยุคสมัยใหม่จนกลายมาเป็นศาสตร์สากลและได้เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best practices) จนนำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข พอเพียงและยั่งยืน (มนัส สุวรรณ, 2563) ศาสตร์พระราชาเป็นศาสตร์พระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทานพระราชดำริ พระบรมราโชวาท ทรงปฏิบัติ พระราชกรณียกิจมากมายที่ได้ทรงนำมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นหลักการความรู้ใหม่ 6 แบบ ประกอบด้วย น้ำ ดิน เกษตร ป่า พลังงานทดแทน และสิ่งแวดล้อม และมีแม่แบบหลักการทรงงานที่สำคัญอีก 23 รูปแบบ ยุทธศาสตร์พระราชทาน "ความเข้าใจ เข้าถึงสถานการณ์ และการพัฒนา" เป็นรูปแบบที่เกิดจากการที่พระองค์ทรงงานอย่างหนักของ “พ่อหลวงรัชกาลที่ 9” ที่เล็งเห็นสิ่งใหม่ ๆ เพื่อประชนชนของพระองค์ บทหลักการแห่งเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ด้วยความเข้าใจและมีเหตุผล มีการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบวิจัย มีการทดลองงานต่าง ๆ โดยเน้นการที่จะเข้าไปศึกษาค้นคว้ามากกว่าดูในตำรา และได้ขยายวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ ไปสู่พสกนิกรชาวไทยในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ใช้ได้จริง ไม่ว่าจะเป็น โครงการสำคัญ ๆ ต่าง ๆ จะเป็นการดำเนินงานของประชาชนชาวไทยและได้รับรับประโยชน์ สูงสุด (สำนักเลขาธิการสภา ผู้แทนราษฎร, 2560: 11)

จากหลักการศาสตร์แห่งพระราชาข้างต้นที่กล่าวมา จึงทำให้ได้เห็นมุมมองแนวคิดการนำเสนองานในอีกมุมมองหนึ่งที่จะช่วยสะท้อนส่งเสริมการพัฒนาการบริหารการศึกษาด้วยการนำเอาศาสตร์แห่งพระราชานำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาครู และบุคลากรตลอดจนนักศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมตามช่วงแห่งกาลเวลาสืบไป

ศาสตร์แห่งพระราชา

การดำเนินชีวิตของมนุษย์โลกในยุคปัจจุบันล้วนมีความต้องการที่จะค้นหาความสมบูรณ์แบบในการดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอด และให้อยู่ไปได้ตลอดในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาด้วยความเชื่อต่างๆ นาๆ ที่จะทำให้ชีวิตผ่านพ้นช่วงเวลาทั้งความสุขและความทุกข์ที่เกิดขึ้น การก้าวตามศาสตร์แห่งพระราชาเป็นอีกหนึ่งหนทางที่จะทำให้มนุษย์สามารถอยู่รอดได้หากเกิดความเข้าใจ สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ทั้งในการดำเนินชีวิตและการบริหารการศึกษา หรือแม้แต่การนำไปใช้ในองค์กรต่างๆ หากเกิดความเข้าใจอย่างท่องแท้จะทำให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมากมาย

ความเป็นมาของ “ศาสตร์แห่งพระราชา”

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พ่อหลวง ร.9) ทรงให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในด้าน “การพัฒนาคน” ด้วยการศึกษา โดยทรงพัฒนาที่สำคัญด้านการศึกษาที่เป็นพื้นฐานก่อน ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างทั่วถึง หรือแม้แต่ผู้ที่ด้อยโอกาสและในสถานที่อันห่างไกลด้วย

“ศาสตร์พระราชา” (The King's Philosophy) ครอบคลุมในหลายๆ เรื่องไม่ว่าจะเป็นความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย อาทิ มีความอ่อนน้อมในตนเอง การเป็นประชาชนพลเมืองที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันในหน้าที่ของตนเอง กล่าวได้ว่านับเป็นคุณงาม ข้อปฏิบัติ และความดีของประชาชนคนไทย ในทุกยุคสมัยที่ได้รักษาและสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน พระองค์ได้ให้ข้อคติต่างๆ ถือได้ว่ามีความสำคัญยิ่งในการประพฤติปฏิบัติตน อาทิเช่น อย่าคบคนด้วยฐานะ คบคนด้วยคุณงามความดี มีมิตรภาพที่ดีด้วยความรักความผูกพัน และสิ่งสำคัญอีกประการคือขอให้ทุกคนมีความกตัญญู รู้บุญคุณต่อบิดามารดา ผู้มีพระคุณ สำนึกรักในประเทศชาติ และพระมหากษัตริย์ (ดิศนัดดา ดิศกุล, 2554) “ศาสตร์พระราชา” เป็นรูปแบบแนวทางแห่งการพัฒนาที่ถือได้ว่ามีความสำคัญยิ่งของพ่อหลวงรัชกาลที่ 9 ทั้งมีความลุ่มลึกมองขาดทุกด้าน มีมุมมองแบบคิดการณ์ไกล และมีจุดเน้นที่สำคัญยิ่งกว่าคือเล็งเห็นความยั่งยืนยาวนาน ประชาในสังคมโลกทั่วทุกทิศทุกทางจึงมีความตื่นตัวในเรื่องนี้ กล่าวได้ว่า นับเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยมุ่งเน้นการพัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยให้ดีขึ้นได้ทุกหมู่เหล่าตามความประสงค์ของพระองค์ องค์ประกอบในความคิดของพระองค์ คือการมุ่งเน้นในด้านการศึกษาสุขภาพเป็นเบื้องต้น การศึกษาค้นคว้าในรูปแบบการวิจัย การบริหารจัดการความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น การช่วยกันอนุรักษ์รักษาธรรมชาติ และมุ่งให้ประชาชนได้เข้าใจปรัชญาตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ละองค์ประกอบที่กล่าวมาล้วนมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนทุกคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีงบน้อย และผู้ยากไร้

โดยมีรูปแบบการพัฒนา 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) หลักทางด้านความคิด ที่พระองค์ทรงงานอย่างหนัก ก็ล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของปวงประชาชนชาวไทย (2) หลักการแห่งทฤษฎี ล้วนเป็นแนวคิด เป็นทฤษฎีที่พระองค์ได้ทรงมีการทดสอบ ทดลองใช้ และได้ทำการพิสูจน์มาแล้ว และยังทรงได้อธิบายเพื่อการนำเข้าสู่การปฏิบัติบนสนามจริง และ (3) หลักของการปฏิบัติ เป็นระเบียบขั้นตอนวิธีของของรายละเอียดการดำเนินงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพที่ดี และมีประสิทธิผลที่จะนำไปใช้ วิธีการสำคัญในการจัดทำโครงการต่างๆ พระองค์ได้ทรงมอบหลักการที่เข้าใจง่ายๆ ว่า “ให้เข้าใจ ให้เข้าถึงและให้พัฒนา” ให้เข้าใจ คือจะต้อง รู้จักสภาพภูมิประเทศ มีการศึกษาหาข้อมูลมาก่อน และรู้จักคนในพื้นที่นั้น ๆ ให้เข้าถึง เป็นเข้าถึงประวัติ ความเป็นมาของสังคมก่อน และทำการศึกษาหาข้อมูลเพื่อให้การจัดทำโครงการนั้นตอบโจทย์ ตอบสนองต่อความต้องการจริงๆ ของประชาชน และให้พัฒนา ควรมีการกำหนดขึ้นเป็นรูปแบบ เป็นแนวทางที่จะช่วยพัฒนาต่อยอด ด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่จำกัดอยู่กับที่เพียงมิติใดมิติหนึ่งเท่านั้น รวมถึงการทดลอง แก้ไข และปรับปรุงจนได้ผลลัพธ์ที่มีความยั่งยืนและประยุกต์ใช้ได้ไม่รู้จบสืบไป (คณะกรรมการโครงการเฉลิม

พระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560)

ความหมายของ “ศาสตร์แห่งพระราชา”

ศาสตร์พระราชา เมื่อพิจารณาแยกคำเพื่อค้นหาความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พบว่า มี 3 คำ คือ คำว่า “ศาสตร์”, “พระ” และ “ราชา” มีความหมายดังนี้ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2564) “ศาสตร์” หมายถึง ระบบวิชาความรู้ “พระ” หมายถึง ใช้ประกอบหน้าคำอื่นแสดงความยกย่อง โดยปริยายหมายถึงผู้ที่มีเมตตา มีคุณธรรม มีความกรุณา และมีคุณงามความดีเปรียบเสมือนพระผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ในส่วนคำว่า “ราชา” หมายถึง เจ้าฟ้าพระเจ้าแผ่นดิน, พระมหากษัตริย์ เมื่อรวมคำทั้ง 3 คำเข้าด้วยกันจึงเกิดเป็นคำว่า “ศาสตร์พระราชา ซึ่งมีความหมายว่า วิชาความรู้แห่งพระเจ้าแผ่นดินหรือวิชาความรู้ของพระมหากษัตริย์” วิชาความรู้แห่งพระเจ้าแผ่นดินหรือวิชาความรู้ของพระมหากษัตริย์ หมายถึง องค์ความรู้ (Knowledge) ที่เกิดขึ้นด้วยพระปัญญา (Wisdom) ผ่านการศึกษาค้นคว้าหาข้อสรุป นำไปสู่การทดลองใช้ จนเกิดเป็นแนวความรู้ (Body of Knowledge) ของพ่อหลวงรัชกาลที่ 9 พัฒนาจนเกิดเป็นโครงการตามมามากมาย โดยพระองค์ทรงพระราชดำริโครงการมากมายถึง 4,685 กว่าโครงการ ครอบคลุมปัจจัยสภาพแวดล้อมที่สำคัญต่อชีวิต ได้แก่ มีแหล่งน้ำที่สมบูรณ์ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการเกษตรที่ได้คุณภาพ มีคมนาคมสะดวกสบาย และมีการสื่อสารที่ไปถึงทุกที่ ในด้านของสาธารณสุข ด้านของสังคม และด้านของการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนชาวไทยทุกคน ฯลฯ และการให้ความสำคัญในการดำรงชีวิต ด้านการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมของคนในชาติตั้งแต่วันที่เกิดมาจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต แนวทางและความรู้ที่กล่าวมา ล้วนนับได้ว่าเป็นแนวทางการดำเนินงานตามหลักการแห่ง “เศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นโครงการเล็กน้อยกลางใหญ่ก็ตามองค์ความรู้ของพระราชาผ่านโครงการต่างๆ และ “หลักปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียง” ส่งผลสำคัญให้พัฒนาได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Development) (สมบัติ นพรัก, 2561: 28) ศาสตร์ในการพัฒนาคนในสังคมไทย มี 3 ศาสตร์ที่สำคัญเบื้องต้น กล่าวคือ ศาสตร์พื้นฐานของชาวบ้าน ศาสตร์ตามหลักการสากล และศาสตร์แห่งองค์ราชา ศาสตร์ในหัวข้อที่สาม อาจจะกล่าวได้ว่าประเทศอื่น ประเทศบางประเทศก็อาจจะไม่มี หรือกล่าวได้โดยย่อ ๆ ว่า ศาสตร์แห่งพระราชา นับว่าเป็นโครงการตามพระราชดำริที่มีมากกว่าสี่พันกว่าโครงการ มีครอบคลุมเกือบหมดทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการในเรื่องดิน การจัดการในเรื่องของน้ำ การเกษตรกรในเรื่องของการแปรรูปและอื่นๆ มีพลังงานทางเลือกที่หลากหลายที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน มีการเพิ่มของป่า มีโครงการปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว ปลูกผักสวนครัวที่ง่ายในการดำรงชีวิตที่กล่าวมาล้วนเป็นโครงการในพระราชดำริ (เกษม วัฒนชัย, 2558: 15)

ภูมิปัญญาแห่งพระราชา (king wisdom) พ่อหลวงรัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ได้ทรงนำมาทดลองก่อนนำไปใช้ และมีคนได้นำไปปฏิบัติอยู่ตลอด จนเกิดเป็นความสำเร็จแล้ว พระองค์จึง

นำไปบอกกล่าว แนะนำให้ประชาชนชาวไทยของพระองค์นำไปใช้ตาม นอกจากการบอกกล่าวแล้ว พระองค์ยังทรงติดตามผล ว่าได้ผลหรือไม่ หรือเป็นอย่างไร เป็นกระบวนการทำงานในรูปแบบของการวิจัยเฉพาะของพระองค์ เป็นกรอบตามแนวที่พระองค์ได้ตั้งไว้ พระองค์ได้ทรงตั้งปณิธานไว้เมื่อคราวเสด็จขึ้นครองราชย์ในพระราชพิธี บรมราชาภิเษกว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” เป็นประโยคที่อัศจรรย์มาก (Magic word) ไม่ใช่เพียงคำที่ผ่านเลยไป หากแต่อยู่ในดวงพระราชหฤทัย ของพระองค์ท่านตลอดมา ผลงานเป็นสักขีพยานชี้ชัดในเวลามากกว่า 70 ปี ที่ทรงครองราชย์ ที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติตนลงไปเยี่ยมราษฎรทุกพื้นที่ของประเทศ โดยเฉพาะถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกลความเจริญ พระองค์เข้าถึงและเข้าไปแบบธรรมชาติเพื่อให้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง พระองค์จึงเป็นผู้ที่ ได้รวมจิตใจของชาติอย่างแท้จริงพระองค์มิใช่เป็นเพียงสัญลักษณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่ทรงเป็นสัญลักษณ์ของทั้งชาติ กล่าวคือ “สัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” (สุพิมล ศรศักดา, 2561: 136) ศาสตร์พระราชา คือ การได้น้อมนำหลักแห่งพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่ประชาชนปวงชนชาวไทยมากำหนดเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติเป็น “ศาสตร์ของแผ่นดิน” เป็น “สายใยแห่งความรักและความห่วงใย” โดยกล่าวถึงสาระสำคัญที่เป็นหัวใจของศาสตร์แห่งพระราชา กล่าวคือ เป็นศาสตร์ของนักพัฒนาโดยแท้ ศาสตร์ที่มีเป้าหมายสำคัญในการครองตน ครองงาน เพื่อเป็นแนวทางหรือแม่แบบปฏิบัติที่สำคัญ และเป็นตัวอย่างที่ดี และศาสตร์สมัยใหม่แห่งการอยู่ร่วมกันได้ในสังคมที่แตกต่างอย่างสงบสุข ในศาสตร์องค์ความรู้แห่งพระราชา มีหลักการความรู้ มีวิชาการที่มีความหลากหลายมากมาย ครอบคลุมในด้านสังคมศาสตร์และในด้านวิทยาศาสตร์ผสมผสานกันอยู่อย่างลงตัวมากมาย กล่าวได้ว่าไม่ใช่ศาสตร์ที่เพียงเพื่อนำไปใช้ในการสอบอย่างเดียวหรือ เป็นศาสตร์ที่เรียนจบแล้วได้รับปริญญาอย่างเดียว แต่เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการนำไปพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง พัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ และเป็นทางเลือกในการพัฒนาการบริหารการศึกษาให้ยังยืนด้วย (เดชา ปุญญบาล, 2560)

หลักการที่สำคัญของ “ศาสตร์แห่งพระราชา”

จากความเป็นมาสู่ความหมายของศาสตร์แห่งพระราชาจะเห็นได้ถึงความสำคัญที่จะนำไปเป็นแม่แบบในการดำเนินชีวิตหรือการปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของการบริหารการศึกษายุคใหม่ให้มีความทันสมัยทันเหตุการณ์ ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

ข้อมูลสำคัญจาก (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550) ได้สรุปประเด็นที่สำคัญๆ ไว้ 23 หลักดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลให้เป็นระบบ การศึกษาข้อมูลตามความเป็นจริงอย่าง ละเอียด จัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ขับจากข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นเอกสารต่างๆ แผนที่เก่าใหม่ สอบถามจากผู้ใกล้ชิดกับพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และที่สำคัญต้องประสานสานงานกับราษฎรในพื้นที่นั้น ๆ ก่อนเสมอให้ได้รายละเอียดที่มีความถูกต้อง แม่นยำ เพื่อที่จะนำข้อมูล

เหล่านั้นไปสังเคราะห์ให้เกิดประโยชน์ได้จริงอย่างถูกต้องรวดเร็วและตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

2. ระเบิดจากภายใน จุดเริ่มต้นจะต้องมาจากคนที่เกี่ยวข้องก่อนเสมอ ต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้เกิดความชำนาญ ให้เกิดความเข้าใจและให้เกิดการอยากทำมากกว่าไม่ใช่เป็นการสั่งให้ทำอย่างเดียว คนไหนที่ไม่เข้าใจก็อาจจะไม่ทำ ทำเกิดการผลักภาระ ในการทำงานแต่ละครั้งนั้น อาจจะต้องพบปะพูดคุยกันหรือประชุมกับลูกน้องบ่อยๆ เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายและวิธีการดำเนินงานต่อไป

3. แก้ปัญหาจากจุดเล็ก สิ่งสำคัญคือการมองปัญหาในภาพรวมทั้งหมดเสียก่อน จะมองข้ามเรื่องใด เรื่องหนึ่งว่าเป็นปัญหาเพียงเล็กน้อยไม่ได้ เพราะคำว่าปัญหาเล็กน้อยอาจจะส่งผลเป็นปัญหาใหญ่ในภายหน้าก็เป็นได้ การแก้ไขปัญหาที่ละอย่างแม้เพียงเป็นเรื่องเล็กน้อยก็อาจจะเป็นผลดีในการแก้ไขปัญหาในเรื่องถัดไป สามารถนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาปรับประยุกต์ใช้ได้เสมอการไม่มองข้ามเรื่องเล็กน้อยถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่ง

4. ทำตามลำดับขั้น การเริ่มต้นลงมือทำในสิ่งที่มีความจำเป็นเสียก่อน เมื่อสำเร็จแล้วก็เริ่มลงมือสิ่งที่จำเป็นลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ถ้าทำตามหลักนี้ได้ งานทุกสิ่งก็จะสำเร็จได้โดยง่าย พ่อหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดของประชาชนเสียก่อน ได้แก่ เริ่มต้นจากสุขภาพ สาธารณสุขเป็นส่วนสำคัญ จากนั้นจึงต่อยอดเป็นเรื่องของสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งที่มีความจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ และทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดขึ้นไป

5. ภูมิสังคม ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ ในเริ่มต้นที่จะพัฒนาสิ่งใดๆ จะต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศด้วย ต้องเข้าใจว่าบริเวณนั้นว่ามีสภาพเป็นอย่างไร ส่วนสำคัญในด้านสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจของคน ตลอดจนต้องเรียนรู้สอบถามถึง วัฒนธรรม ประเพณี ในแต่ละท้องถิ่นที่มีซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนแน่นอน

6. ใช้วิธีคิดเพื่อการทำงาน โดยจะต้องใช้วิธีคิดอย่างองค์รวม แบบภาพรวม คือการมองสิ่งต่างๆ ให้เข้าใจ เข้าถึงอย่างเป็นระบบครบวงจร ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนจะต้องมีมิติเชื่อมโยงต่อกันเสมอ มองให้เห็นภาพสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจอ และจะต้องมองหาแนวทางแก้ไขไว้ด้วยโดยจะต้องมองให้เชื่อมโยงอย่างลงตัว

7. ไม่ติดตำรา สิ่งสำคัญอีกประการ ควรทำงานแบบมองหน้างาน มองงานอย่างยืดหยุ่นกับสภาพงานและสถานการณ์ในขณะนั้น ไม่ควรยึดติดอยู่กับแค่รูปแบบที่มีอยู่ในตำราวิชาการ เพราะบางที่ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด การยึดติดทฤษฎีมาก อาจจะทำอะไรไม่ได้เลย เพราะสิ่งที่เราทำบางครั้งต้องมีความโอบอ้อมต่อสภาพของธรรมชาตินั้นๆ สิ่งแวดล้อมนั้น บริบทของสังคมนั้น และรวมไปถึงจิตวิทยาด้วย

8. รู้จักประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ในการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงใช้หลักในการแก้ปัญหา ด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถ

ทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ ในภูมิภาคนั้นมาแก้ไข ปรับปรุง โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยากมากนัก

9. ทำให้ง่าย ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงาน การพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริ ไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและที่สำคัญอย่างยิ่งคือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศโดยรวม “ทำให้ง่าย”

10. การมีส่วนร่วม ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ ทุกระดับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น “สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จัก รับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดม สติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ ที่สมบูรณ์นั่นเอง”

11. ต้องยึดประโยชน์ส่วนรวม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวม เป็นสำคัญ

12. บริการที่จุดเดียว ทรงมีพระราชดำริมากว่า 20 ปีแล้ว ให้บริหารศูนย์ศึกษาการพัฒนาหลายแห่งทั่วประเทศ โดยใช้หลักการ “การบริการรวมที่จุดเดียว: One stop service” โดยทรงเน้นเรื่องรู้รักสามัคคีและ การร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน ด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

13. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียด โดยหากเรา ต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือเราด้วย

14. ใช้อธรรมปราบอธรรม ทรงนำความจริงในเรื่องธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการแนวทาง ปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสภาวะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่ปกติ เช่น การบำบัดน้ำเน่าเสีย โดยให้ผักตบชวา ซึ่งมีตามธรรมชาติให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

15. ปลูกป่าในใจคน การจะทำการใดสำเร็จต้องปลูกจิตสำนึกของคนเสียก่อน ต้องให้เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์กับสิ่งที่จะทำ “เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้น ก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและจะรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง”

16. ขาดทุนคือกำไร หลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

17. การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้าเพื่อให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไป

ก็คือ “การพัฒนา” ให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

18. พออยู่พอกิน ให้ประชาชนสามารถอยู่อย่าง “พออยู่ พอกิน” ให้ได้เสียก่อนแล้วจึงค่อยขยับขยาย ให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ พระราชทานพระราชดำรัส ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งปรัชญานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งระดับบุคคล องค์กร และชุมชน

20. ความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจต่อกัน ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อย ก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

21. ทำงานอย่างมีความสุข ทำงานต้องมีความสุขด้วย ถ้าเราทำอย่างไม่มีความสุขเราจะแพ้ แต่ถ้าเรามีความสุข เราจะชนะ สนุกกับการทำงานเพียงเท่านั้น ถือว่าเราชนะแล้ว หรือจะทำงานโดยคำนึงถึงความสุข ที่เกิดจากการได้ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นก็สามารถทำ

22. ความเพียร การเริ่มต้นทำงานหรือทำสิ่งใดนั้นอาจจะไม่ได้มีความพร้อม ต้องอาศัยความอดทนและ ความมุ่งมั่น

23. รู้รัก สามัคคี “รู้” คือ รู้ปัญหาและรู้วิธีแก้ปัญหานั้น “รัก” คือ เมื่อเรารู้ถึงปัญหาและวิธีแก้แล้ว เราต้องมี ความรัก ที่จะลงมือทำ ลงมือแก้ไขปัญหานั้น และสามัคคี คือ การแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่สามารถลงมือทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกัน

เป็นการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลาง ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย และสามารถปฏิบัติได้จริง โดยทรงเน้น “การพัฒนาคน” เป็นตัวตั้ง และยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชน และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน ตลอดจน ภูมิสังคม ที่คำนึงถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และการพึ่งตนเอง โดยรู้จักประมาณตน และ ดำเนินการ ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และ “ทำตามลำดับขั้น” อย่างบูรณาการ ซึ่งอาศัยความ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และการ “รู้ รัก สามัคคี” ของทุกฝ่าย ส่งผลให้ประชาชนและชุมชนในชนบท ที่ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม มีเทคโนโลยี ที่เหมาะสม ดำเนินการได้อย่างประหยัด และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่ชุมชน สังคมที่เข้มแข็ง และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 13)

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอเห็นมุมมองและมิติที่จะนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของการบริหารจัดการการศึกษาในมุมมองมิติของความเข้าใจในเรื่องของการมีส่วนร่วม ถามถึงความต้องการหาจุดร่วมที่ดีต่อกัน เพื่อการพัฒนาประเทศให้ประชาชน อยู่ดี กินดี มีความสุข ศาสตร์พระราชาจึงเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งความประพฤติและศาสตร์แห่งการ

อยู่ร่วมกัน โดยมีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารการศึกษาการพัฒนาชุมอย่างยั่งยืน ด้วยการศึกษาอย่างรอบด้าน แบบองค์รวม แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปและพัฒนา

การบริหารสถานศึกษา

สังคมไทยหรือสังคมโลกในหลายยุคสมัยล้วนให้ความสำคัญแก่บุคลากรในประเทศด้วยเหตุที่ว่าหากประชาชนมีความรู้ ความสามารถมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณภาพจะทำให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า โดยหลักการพื้นฐานนี้ การศึกษาที่ดีมีคุณภาพเป็นสิ่งที่จะตอบโจทย์ที่ดีในการพัฒนาคน นับเป็นจุดเชื่อมโยงที่สอดคล้องว่า การศึกษาที่ดีล้วนมาจากการบริหารสถานศึกษาที่ดีด้วย

“การบริหาร” (Administration) หรือ “การจัดการ” (Management) มีพื้นฐานความคิดมาจากการดำเนินการทางด้านธุรกิจอุตสาหกรรม โดยหน่วยงานภาครัฐจะใช้คำว่า การบริหาร (Administration) ส่วนในภาคธุรกิจเอกชนจะใช้คำว่า การจัดการ (Management) การบริหารจัดการมีการพัฒนามาเป็นลำดับ จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ และการพัฒนาสู่หลักการและทฤษฎีที่มีลักษณะเป็นศาสตร์ (Science) และมีลักษณะเป็นศิลปะ (Art) เมื่อนำไปปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานให้ประสบความสำเร็จโดยผู้รับผิดชอบที่เรียกว่า “ผู้บริหาร” (สัมมา รธนิตย์, 2553: 33)

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

จากแนวคิดต่างๆ มีมุมมองและประเด็นที่น่าสนใจมากมายทั้งนักวิชาการ นักการศึกษาที่ได้แสดงทัศนะที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

การบริหาร หมายถึง การจัดการมางด้านทางการศึกษา ที่มุ่งเน้นทิศทางการควบคุมและการจัดการทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับงานหรือกิจการภายในและภายนอกสถานศึกษา เช่น การบริหารงานธุรการ การติดตามผล ในความหมายนี้ หมายถึงการบริหาร การศึกษาภาระงานทั่ว ๆ ไป ที่มีความเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน เช่น ครู นักเรียน โปรแกรมการเรียน การสอน กิจกรรมการแนะแนวกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิธีการสื่อสารการเรียนการสอนทั้งในระดับโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย (Carter, V. Good, 1973: 13) การทำให้มนุษย์มีความสามารถที่จะทำงานร่วมกันได้ โดยดึงเอาจุดเด่นของแต่ละคนมาใช้เติมเต็มในการทำงานแต่ละอย่าง และสิ่งสำคัญคือการลดจุดอ่อนของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ในการทำงานเติมเต็มกันและกัน การบริหารจึงนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเพราะการบริหารจัดการที่ดีล้วนมีชัยไปกว่าครึ่ง ล้วนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินการขององค์กร ซึ่งการบริหารกล่าวได้ว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ต้องอาศัยทั้งองค์ความรู้ การจัดการกับความรู้ที่มี รู้จักตนเอง รู้จักคนอื่น การมีสติปัญญาที่ดีแก้ไขปัญหารวดเร็ว มีภาวะผู้นำที่ยอดเยี่ยม โดยคำกล่าวที่ว่าการบริหารที่เป็นศาสตร์ และศิลป์นั้น คือภาวะผู้นำที่ดีที่ผู้บริหารทุกคนต้องมี และผู้นำต้องปฏิบัติการโดยการ

นำเอาหลักการต่างๆ หรือทฤษฎีต่างๆ มาปรับประยุกต์ใช้ให้สมเหตุสมผล (Drucker, 2001: 13-18)

การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษา ที่บุคคลหลายๆ คน ร่วมมือกันทำบางสิ่งบางอย่างดำเนินการไปเพื่อพัฒนาเด็กเยาวชน ประชาชนหรือสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน อาทิเช่นว่า เพิ่มความสามารถ เจตคติ พฤติกรรมที่ดี มีค่านิยมที่สมเหตุผล หรือมีคุณธรรมในด้านทางสังคม ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมานี้ได้เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยการนำกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นด้านระเบียบแบบแผนและไม่เป็นด้านระเบียบแบบแผน ปรับได้ตามสถานณ์การตามความเหมาะสม แต่ไม่ผิดรูปแบบมากจนเกินไป (อรุณี ทองนพคุณ, 2558: 9) การบริหารเป็นศาสตร์ และศิลป์ ของ กระบวนการทำงานที่เข้าใจกัน โดยอาศัยกลุ่มบุคคลในการปฏิบัติงานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตามเป้าหมายและกรอบงานที่ได้กำหนดเอาไว้ (สุรินทร์ แก้วมณี, 2558: 68) การดำเนินงาน ร่วมกันของกลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปในการจัดการศึกษา เพื่อให้นักเรียนมีความเจริญงอกงาม ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะ จิตใจ สังคม มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี และเป็นกำลังสำคัญใน การพัฒนาประเทศ (ศศิธร บุตรเมือง, 2562: 32) การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญ ที่จะต้องคำนึงถึงความสำคัญและความต้องการจำเป็นต่อการดำเนินการต่าง การควบคุมดูแล การจัดงานการบริหาร เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในสถานศึกษา สถานศึกษานับได้ว่าเป็นศูนย์รวมของวิชาการต่างๆ หน่วยงานทางด้านการศึกษานั้นจะระดมทรัพยากรบุคคล ในชุมชน หมู่บ้าน ให้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สิ่งที่สำคัญคือการยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการศึกษาด้วยเช่นกัน (พิชามญช์ ม่วงแก้ว, 2559: 10)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นการดำเนินการ ที่มีความเกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่ เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกภาคส่วนของสถานศึกษา มีระเบียบแบบแผน ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ให้เป็นไปอย่างมีระบบ และเกิดขึ้นด้วยความต่อเนื่อง มีทักษะกระบวนการบริหารจัดการที่ดี ทั้งในด้านทรัพยากร และการช่วยส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา ในชุมชนให้มีส่วนร่วม การบริหารการศึกษาที่ดี จึงมีความสำคัญ มีความต้องการจำเป็นอย่างมาก คนที่ได้รับการถ่ายถอด การฝึกฝนเฉพาะด้านที่มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบจึงทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

การพัฒนาการบริหารการศึกษาให้ยั่งยืน

การมีกฎหมายกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะทำให้สถานศึกษา มีอิสระ มีความเข้มแข็งในการบริหาร เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติโดยรวม อย่างไรก็ตาม การจะบริหารสถานศึกษาที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลให้

บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว มีแนวทางหรือเงื่อนไขที่ผู้บริหารสถานศึกษา ควรคำนึงดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2553: 68)

1. การรวบรวมและจัดระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน
2. การวางแผนและดำเนินงานตามแผนที่วางไว
3. การศึกษากฎหมาย กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการบริหารสถานศึกษา ที่เป็นนิติบุคคล ผู้บริหารมีอำนาจบริหารอย่างอิสระ
4. การบริหารและการตัดสินใจโดยองค์คณะบุคคล
5. การจัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง

เงื่อนไขทั้ง 5 ประการดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องมีหรือจัดให้มีขึ้น เพื่อให้การบริหารและการตัดสินใจของตนมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของ การกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลอย่างเต็มที่

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการบริหารสมัยใหม่ ที่นำแนวคิดเชิงมนุษยสัมพันธ์ด้วยการบริหาร และการตัดสินใจ โดยการให้ผู้ปฏิบัติงานใช้ความคิด สร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญมีส่วนร่วมในรูปแบบของการทำงานที่เกิดจากการประสานงานกัน ระหว่างผู้เกี่ยวข้องในลักษณะของกัลยาณมิตรที่มีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน โดยการร่วมกัน ด้านความคิด กำลังคน ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ตลอดจนทรัพยากรของแต่ละสถานศึกษาร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การร่วมในการวางแผนการร่วม ในการตัดสินใจ การร่วมในการดำเนินงาน และการร่วมในการประเมินผล (เรณู บุญเศรฐ, 2561: 29)

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาที่ดี ต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลง โดยจุดเริ่มจากการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เป็นการเตรียมคนให้เข้ากับงานและโครงสร้างขององค์การให้พร้อมที่จะเปิดรับการเปลี่ยนแปลงและทำให้การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเป็นที่ยอมรับและได้รับความร่วมมือจากสมาชิกขององค์การ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

สรุป

การนำศาสตร์พระราชามาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของการบริหารจัดการการศึกษาในมุมมองมิติของความเข้าใจในเรื่องของการมีส่วนร่วม ถามถึงความต้องการหาจุดร่วมที่ดีต่อกัน เพื่อการพัฒนาประเทศให้ประชาชน อยู่ดี กินดี มีความสุข ศาสตร์พระราชาจึงเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งความประพฤติและศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน โดยมีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารการศึกษาการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการศึกษาอย่างรอบด้าน แบบองค์รวม แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปและพัฒนา ด้วยหลักที่กล่าวมาถือได้ว่าเป็นแบบอย่างหรือแนวทางที่จะพัฒนาตัวบุคคลผ่านการบริหารการศึกษาที่ดีและมี

คุณภาพ ผู้บริหารต้องเปิดใจยอมรับความคิดเห็น การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ศาสตร์พระราชาจึงเป็นแนวทางในการนำมาปรับใช้ให้การบริหารการศึกษาให้ยั่งยืนได้สืบไป

เอกสารอ้างอิง

เกษม วัฒนชัย. (2558). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับความเข้มแข็งของโรงเรียนศูนย์สถานศึกษาพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: ธนิธการพิมพ์.

คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). ศาสตร์ของพระราชา: ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมกฎหมายสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เดชา ปุญญบาล. (2560). 9 ตามรอยบาทศาสตร์พระราชา. วารสารสมาคมนักวิจัย ,22(2), 13–20.

ดิศนัดดา ดิศกุล. (2554). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

มนัส สุวรรณ. (2563). นิเวศวัฒนธรรม: ธรรมชาติเหนือมนุษย์ หรือมนุษย์เหนือธรรมชาติ. ในที่ประชุมราชบัณฑิตและภาคีสมาชิก. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

เรณู บุญเศรษฐ. (2561). รูปแบบการบริหารหลักสูตรสู่ประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).

ศศิธร บุตรเมือง. (2562). รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนบ้านสันดาปสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สมบัติ นพรัก. (2561). ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาศาสตร์การบริหาร. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สุรินทร์ แก้วมณี. (2558). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมขององค์คณะบุคคลเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุพิมล ศรศักดา. (2561). ศาสตร์แห่งพระราชากับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. นครปฐม.

สัมมา รธนิตย์. (2553). หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2550). หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิชัยพัฒนา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักกรรมาธิการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา สภาขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศ เรื่อง การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาเพื่อการปฏิรูปประเทศ. กรุงเทพมหานคร:: รัฐสภา.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2564). ศาสตร์พระราชา. เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2564 จาก https://dictionary.orst.go.th/

อรุณี ทองนพคุณ. (2558). การศึกษาบทบาทการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา.ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

Drucker, P. F. (2001). The essential Drucker: Selections from the management work of Peter F. Drucker. New York, NY: HarperCollins.

Good, C. V. (1973). Dictionary of education. New York, NY: McGraw-Hill.